

Az új média és az elektronikus tanulás

Néhány évvel ezelőtt az oktatásirányításban tevékenykedők és a tanárok nagy többsége még elképzelhetetlennek tartotta, hogy bárki is beleszóljon az oktatás előre megtervezett stratégiájába és kiválasztott tartalmába.

Az internetes közösség társas szerveződésai ma már az oktatást – ezen belül az elektronikus tanulási formákat – is elérték. A tanulók is megjelentek olyan saját fejlesztésű médiaművekként mint blogok, a fórumok, közösségi weboldalak és a tartalommegosztó programok, amelyek egyfajta civil közösségekre jellemző „kontrollálatlan” forrásoknak tekinthetők.

A médiumok új generációja/nemzedéke: az Új Média, – amely a tartalmat világhálón, multimédiás megjelenítéssel, interaktívan, *egyéni* és *közösségi* cselekvési formákban is feldolgozhatja – eszközzel előállított tartalmak, különböző csatornákon keresztül jutnak el a közönséghez (weboldal, interaktív televízió, mobiltelefon, stb.)

Az elektronikus tanulási környezetben napjainkban az online kommunikáció egyszerűsége lehetővé teszi, hogy a tanulók – a televíziós csatornákon elterjedt formákhoz hasonlóan, akár azon nyomban nyilvánosan, moderálatlan formában reagálhassanak a tanár vagy tanuló-társak által elmondottakra.

A digitalizáció – amely kezdetben a helyhez kötött (lokális) médiumokkal történő tartalom feldolgozást és kommunikációt forradalmasította –, napjainkra a hálózati kommunikációs formák merőben új részterületeit alakította ki:

- A webkettőn alapuló társas-közösségi (szociális) szerveződési és tanulási formákat és tanuló-központú webes környezeteket (e-learning2.0).
- Az új televíziózási technológiák, az interaktív televízió (ITV) és az e-learning konvergenciáján alapulva – a gazdag médiaművelemény és az interaktivitás révén – a számítógép és a televíziózás adta együttes élmény kombinációját adják a néző számára (t-learning; television learning, digitális technológián alapuló televíziós keresztművelemény interaktív tanulás).
- A vezeték nélküli (mobil) telefonos általi információ- és ismeretszerzést (mobil tanulás – m-learning). Érdekességként érdemes megemlíteni, hogy egyéni – információs – használata jóval megelőzte az iskolai – formális, sőt az iskolában ma még tiltott eszköznek minősül.
- A bárhol, bármikor történő tanulást (ubiquitous learning; u-learning) – mely lehetővé teszi a tér- és időbeli kötöttségek nélküli tanulási formát. A helytől és időtől független tanulási forma megjelenése és az ezt megvalósító eszközzel kiterjedése révén a kényszernek érzett tanulás helyébe egyre inkább a szabadon választott önképzés léphet.
- Milyen út vezetett ide? Hogyan követte a neveléstudomány és a tanuláselmélet ezeket a lépcsőfokokat, vagy inkább ugrásokat? Milyen értékei és hiányosságai vannak a digitális technológia révén kialakult ÚJ MÉDIA-rendszernek

Az e-learninggel támogatott vegyes típusú oktatásban a tér- és időbeli korlátokat már digitális (off-line, on-line) technológia-technika révén valósítják meg (CD-ROM, DVD, internet), melyek a papíralapú tananyagok mellett kezdetben komplementer és napjainkban egyre inkább alternatív módon jelen az elektronikus tanulásban.

BENEDEK András így ír erről: *„Lényeges megközelítése az e-learning problematikának a technológiai háttér. [...]Magyarország nem marad ki a nemzetközi áramlatokból, ugyanakkor nem te-*

kinthetjük a magyar gyakorlatot és elméletet olyan színvonalúnak, amely egy koherens e-learning stratégiában jelenik meg.”¹

Az elektronikus tanulásnál, – mivel elsősorban az önálló tanulás lehetőségét adja – az önálló tanulás válik a legfontosabbá. Ebben az új rendszerben a tanár legfontosabb feladata az, hogy a tananyagot úgy tervezzék meg, hogy az alkalmas legyen akár a tanórán kívüli autonóm elsajátításra is.

Nem elég azonban az ismertszerzés lehetőségének a megteremtése, arról is gondoskodni kell, hogy a tanár személyre szabottan segítse, tutorálja a tanuló tevékenységét, irányítsa a tanulás folyamatát, a diákok visszajelzést kapjanak munkájukról, illetve ellenőrizni kell azt is, hogy megfelelő szinten sajátították-e el a tananyagot. A tanár és tanítványa közötti személyes kommunikációra az azonnali üzenetküldő szolgáltatások – és annak két legismertebb megvalósítása, az MSN és a Skype, valamint egyéb IP alapú telefonálási formák – nyújtanak lehetőséget.

A hazai e-learning tananyagfejlesztések kezdetben a nemzetközi tapasztalatokon alapulva trendeket és szabványokat átvéve projektek révén terjedtek, erős informatikai befolyással, majd ezt követően jelentek meg a (táv)oktatás-módszertani szakemberek is. Jó példa erre az eLearning Fórumok² története, amelyből látható, hogy az e-learning aktivitás kezdetben a gazdasági szférából hogyan profilozódott az oktatás szereplői számára a különböző területeken – köz- és felsőoktatás, felnőttképzés.

Az e-learning módszerekkel eleinte a levelezőoktatást kívánták felváltani – kezdetben reguláris formában, azaz felülről szerveződve, egyfajta keretet adva a tananyagfeltöltésnek a kurzus vezetésnek és a közös kommunikációnak –, majd elkezdődött nappali képzésbe történő diffúziója egyfajta komplementer (blended) megoldásként.

Ez alól kivétel volt az Eszterházy Károly Főiskola. Az elektronikus alapú nyitott képzés fejlesztési irányát a – 2002-ben MAB által akkreditált – e-learning (hálózati on-line) tanulás formájában indított informatikus könyvtáros szak jelentette.³ A képzés során a hallgatók LMS rendszerbe foglalt teljes körű (adminisztratív funkció, tananyag, tesztek, tanulási és tanulmányi útmutató és kommunikációs lehetőségek – fórum, email, kommunikációs és csoportmunka funkciók) elektronikus tanulási szolgáltatást kaptak. Az adott félévhez tartozó online elektronikus tananyagok (útmutatóval, önellenőrző és gyakorló tesztekkel), mellé kiegészítésként a nyomtatott verziót is megkapták.

Az internet megjelenése és szolgáltatásainak széleskörű terjedése – webes felületen (Web 1.0!) – nem csak a gazdaságra és kommunikációs formákra hatott, hanem a tanulás eszköztárának szélesítéséhez is elvezetett. Kezdetben a tanulási tartalmak szöveges, képi illusztrációkkal ellátott, multimédiás anyagok formájában, – amelyek nem öltöttek igazán interaktív formát, mivel a tanulók passzív befogadóként csupán az információ letöltőjeként vettek a folyamatban – voltak elérhetők. A tanulásszervező programok (Learning Management System, LMS), – a tartalom közreadásán és az adminisztrációs lehetőségeken túl már olyan eszközt is tartalmaztak, amely a tanulási folyamatot keretek közé szervezve lehetőséget adtak a hallgatói aktivitás növelésére.

Internetes társas-közösségi szerveződési formák és az új típusú e-learning

A webkettőn alapuló társas-közösségi szerveződési forma –, amely nyíltrendszerű szolgáltatásai révén lehetővé teszi és bátorítja a részvételt, nemcsak egyirányú befogadásra alkal-

¹ BENEDEK András: *E-learning stratégiák*. In: Az eLearning szerepe a felnőttoktatásban és a képzésben (HARANGI L. – KELNER Gitta). Budapest, Magyar Pedagógiai Társaság Felnőttnevelési Szakosztály. 2003. p. 6-7.

² A hazai eLearning szakmai legnagyobb éves seregszemléje. <http://elearning.sztaki.hu/archivum>

³ FORGÓ S. –KIS-TÓTH L. – HAUSER Z.: [Tanulás tér- és időkorlátok nélkül](#). Iskolakultúra, 2004/12. sz. p. 125.

mas olvasóvá, hanem íróvá szerkesztővé is téve bennünket – kialakulását követően a tanulási formákban is megjelent az e-learning2.0, a tanuló-központú webes környezet formája.

Ez a tanulási forma – a felhasználókat tudásfejlesztő közösségként értelmezve – olyan eszközökre támaszkodik, amely összekapcsolja a hálózati tartalmakat egyszerű webes felületen. Az „e-learning kettő pont nullás” típusú tanulás elméletét a konnektivizmus – a hálózat-alapú tanulásfelfogás – írja le, mely a digitális korszak tanuláselméletének fogható fel.

Napjainkban a webkettes szolgáltatások – amelyekben tartalmat maguk a felhasználók alkotják meg, töltik fel osztják meg, vagy véleményezik – hatására meginduló társas közösségi megoldások az e-learningre is kihatottak. A digitalizáció, amely kezdetben a helyhez kötött (lokális) médiumokkal történő tartalomfeldolgozást és kommunikációt forradalmasította, napjainkra a hálózati kommunikációs formák merőben új részterületeit többek között –, a webkettőn alapuló társas-közösségi szerveződések mintájára – a tanulóközpontú webes környezeteket (e-learning2.0) alakította ki.

A digitális korszakban a növekvő internetpenetráció (a hazai lakosságon belül az internetezők aránya, 2008 első félévében 46 százalékos) következtében ma már olyan fiatalok – screenagereek, download nemzedék – vannak, akik számára a digitális eszközhasználat mindennapos, rendelkeznek az alapvető IKT kompetenciáikkal, és otthonosan mozognak a világhálón. Preferálják az azonnali (optimális időzítésű) információszerzést (tanulást, a multimédiás tartalmakat), széleskörű hálózati kapcsolattal rendelkezők, melyben szívesen osztják meg a megszerzett, vagy az általuk generált tartalmakat.

A korábban általam megfogalmazott e-learning definíció az e learning 2.0 változat megjelenése révén újragondolásra készített.⁴

Az e-learning olyan számítógépes hálózaton elérhető nyitott - tér- és időkorlátoktól független -, képzési forma, amely a tanítási tanulási folyamatot megszervezve hatékony, optimális ismeretátadási, tanulási módszerek birtokában a tananyagot és a tanulói forrásokat, a tutor-tanuló kommunikációt valamint a számítógépes interaktív oktatószoftvert, egységes keretrendszerbe foglalva, a tanuló számára hozzáférhetővé teszi.

A e learning definíció opponálása különösen kardinális pontokat fog érinteni, a hagyományos pedagógiai értékeket illetően.

- Újragondolandó „a tanítási - tanulási folyamat” megszervezésének a kérdésköre,
- A tananyag egységes keretrendszerbe foglalása,
- Valamint a tananyag tanuló számára hozzáférhetővé tétele, ill. annak kizárólagossága

Az elearning 2.0 valamint az Új médiumok megjelenése ismeretében tehát érdemes újragondolni a korábbi definíciót. Meg kell említeni Kulcsár Zsolt gondolatát miszerint⁵:

„Mindezen technológiai újítások ellenére azt kell látnunk, hogy a Web 2.0 elsősorban nem technológiai, hanem szemléletbeli változást jelent.”

Az e-learning2.0 tanuló-központú irregulárisan szerveződő tanulási forma, mely a tanuló autonómiáján és spontán tudáscserén alapulva, már nem hierarchikus, hanem sokirányú, decentralizált és sokcsatornás, a kollaboratív tanulásra ösztönözve kibontakoztatja a tanulói kreativitást.

Az új média fogalomköre

A hagyományos, elsősorban analóg technológián alapuló egyirányú tömegkommunikációs formákat követő digitális technológiák elterjedésével kialakult ÚJ MÉDIA-rendszer – melyben a kommunikáció kétirányúvá válik – révén alapvetően megváltozik a tudáshoz való

⁴ FORGÓ Sándor: *Az eLearning fogalma*. In: HUTTER Ottó – MAGYAR Gábor - MLINARICS József: *E-LEARNING 2005* (eLearning kézikönyv), Műszaki könyvkiadó, 2005. p. 14.

⁵ KULCSÁR Zsolt:(2008): Az integrált e-Learning felé URL: <http://mek.oszk.hu/06600/06695/06695.pdf>

hozzáférés, fogyasztás és felhasználás lehetősége. **Az új média**⁶ "a digitális hálózati kommunikáció révén létrejövő médiatípus átfogó neve. Az új média fogalma magába foglalja a multimédia és interaktív média jellegű tartalmakat, az újszerű egyéni és közösségi cselekvési formákat egyaránt".

Az új média fogalomkörét jól illusztrálja R. Bailey⁷ megfogalmazása, miszerint a médiumok három nagy korszaka különböztethető meg:

- 1870 – 1980 között: a Tömegkommunikációs médiumok (**Mass media**) (nyomtatott sajtó és elektronikus műsorszórás)
- 1990-es évek: médiumok tömege (**Masses of media**), melyek digitális kódolásúak,
- 2000-től: a saját média (**Me media**) (webnaplók)

Az Új Média a hálózati multimédiás, interaktív (egyéni és közösségi cselekvési formákon alapuló) online megoldásokon túlmenően a mobiltelefonos (celluláris) és a digitális műsorszórás révén létrejött interaktív televíziós megoldásokat is magába foglalja.

Nemcsak médiakonvergenciáról beszélünk, – mely a tömeg és telekommunikációs technológiák digitális egybefonódásán alapulva jött létre – hanem egyfajta média diverzifikációról mely a tömegkommunikációs médiumok funkcióinak kiteljesedését is jelenti. Például napjainkban – a hálózati kompetenciák birtokában, bárki szolgáltathat tartalmat [consumer (user) generated content].

Az Interaktív TeleVízió a televízió alapuló tanulás interaktív formájára elterjedt kifejezés, mely a számítógépes technológia és a digitális televíziózás adta lehetőségek révén interaktívvá válik. Külön kiemelendő a mobil (celluláris, handy) kommunikációs eszközök (készség⁸) adta új pedagógia és módszertani lehetőségek, melyek már nemcsak a formális, hanem az informális és non-formális tanulás gazdagításához is hozzájárulnak.

Napjainkban kiemelten fontos szerepet tölthetnek be ezek az – a minimális IKT kompetenciákat átugorván – eszközök azok körében „[...] akiket a társadalmi kirekesztés veszélye fenyeget, akiknek nem sikerült beilleszkedni az oktatási rendszerbe, és akik most sem vesznek részt a tradicionális oktatásban vagy képzésben, esetleg munkanélküliek, képességeiknek nem megfelelő munkakörben dolgoznak, vagy hajléktalanok.”⁹

A médiafogyasztás, tanulási tevékenység és információszerzés igénye kezdetben az oktatás és szórakozás határterületén kialakult edutainment (szórakoztatás), illetve és az infotainment (híradoktatás) kifejezésekkel volt jellemezhető. Napjainkban ez kiterjeszhető az oktatási célú tartalom elsősorban infokommunikációs eszközökkel történő elsajátítására (info-oktatás).

A médiumfajták keveredésének korszakát éljük tehát, amikor hétköznapivá válik, hogy az interneten hallgathatunk rádióműsort, vagy akár televíziózhatunk is – tehetjük ezt akár oly módon, hogy a közösen készítünk a tartalmat vagy megosztjuk az információinkat másokkal. A modern tömegkommunikációs eszközök ma már a közvetlen emberi kommunikáció, leglényegesebb csatornáit egyre tökéletesebben közvetítik a befogadók számára.

Ezeknek a médiumoknak az oktatással, a tanítás-tanulás kérdéseivel külön-külön is eredményes volt a kapcsolata. A különböző területek egymásra találásával

⁶ SZAKADÁT István: *Új média, hálózati kommunikáció*. In: BME Média Oktató és Kutató Központjának honlapja, http://mokk.bme.hu/archive/szocjegyzet_newmedia.

⁷ BAILEY R., : <http://prbooks.pbwiki.com/PR-and-new-media> 2009. 03.02.

⁸ BALÁZS Géza: Az új média retorikája. In: Vigilia 2003/1. p. 13.

A készség fogalmát itt Balázs Géza értelmezésben adom meg, miszerint: „Az informatikai forradalommal együtt kibontakozott az új média lehetősége. Ma még nem tudjuk, hogy milyen eszköz lesz ez; föltehetőleg a televíziókészülékhez és a számítógéphez hasonlatos képernyős készség, amelyet a tele- és a tömegkommunikáció egyesülése, és az óriási méretű számítógépes adatbázisok lehetősége teremt meg.”

⁹ BENEDEK András: Mobiltanulás és az egész életen át megszerzhető tudás In.: Világosság, 2007/9. p. 25.

(médiakonvergencia) és önálló elterjedésével (diverzifikáció) arra kell választ adni a nevelés-tudománynak és az andragógiának, hogy, hogyan szolgálhatják hatékonyan az oktató munkát.

Tudomásul kell vennünk azt a tényt, hogy az elektronikus tanulás hálózati alapú új alul-ról szerveződő paradigmája már több éve jelen van a fiatalok körében. Sürgősen át kell gondolnunk, hogy az új médiarendszer és az e-learning 2.0-ás megoldások mennyiben alkalmasak az élethosszig tartó tanulás társadalmi, oktatáspolitikai kihívásainak megoldásában, segítésében.

Választ kell adnunk arra, hogy a webkettőn alapuló elearning 2.0 –ás alapú tanulási forma– rugalmassága, flexibilitása, szabadon (irreguláris, autonóm) szervezethezősége révén– képezheti e a közeljövőben a nevelés-tudományi szakmódszertani kutatások alkalmazások fő-áramát– , vagy egyfajta sarlatánságnak, áltudománynak (gerilla pedagógiának) tekintendő, azt amit nem a pedagógusok hanem a tanítványaik alkotnak meg és tesznek közzé a világhálón.

Ezt a tevékenységet a magyar pedagógus társadalomnak a kutatókkal karöltve kell elvégezni, hiszen a mi érdekünk, hogy a jövőben több és differenciáltan alkalmazható médiarendszereket használhassunk az oktatás minden területén.